

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

УДК 338.1:336.5:327(477.87)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16688980>

**Вплив угорських джерел фінансування на соціально-економічний
розвиток Закарпаття в сучасних умовах воєнного стану**

Орос Ільдико Імріївна

доктор філософії, доцент, президент,

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 92002,

Україна, Закарпатська область, м. Берегово, пл. Кошута,

<https://orcid.org/0000-0001-7300-9362>

Бачо Роберт Йосипович

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту,

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 92002,

Україна, Закарпатська область, м. Берегово, пл. Кошута,

<https://orcid.org/0000-0002-5957-7571>

Лоскоріх Габрієлла Людвиківна

доктор філософії, доцент, заступник завідувача кафедри обліку і

аудиту, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 92002,

Україна, Закарпатська область, м. Берегово, пл. Кошута,

<https://orcid.org/0000-0002-5402-7220>

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Потокі Габор Федорович

старший викладач кафедри обліку і аудиту,

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II,
92002, Україна, Закарпатська область, м. Берегово, пл. Кошута;
аспірант Докторської школи бізнесу та організаційних наук
Дебреценського університету, м. Дебрецен (Угорщина),

<https://orcid.org/0000-0001-6761-7732>

Перчі Оксана Федорівна

старший викладач кафедри обліку і аудиту,

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 92002,
Україна, Закарпатська область, м. Берегово, пл. Кошута,

<https://orcid.org/0000-0003-4514-721X>

Прийнято: 13.07.2025 | Опубліковано: 23.07.2025

***Анотація.** Мета дослідження полягає у вивченні сучасного стану та особливостей соціально-економічного розвитку Закарпатської області в умовах воєнного стану, зокрема шляхом оцінки зовнішньої фінансової підтримки, що надається як з боку Європейського Союзу, так і Угорщини. Основну увагу зосереджено на тому, як фінансові вливання впливають на збереження підприємницького потенціалу, підтримку зайнятості, інфраструктурну модернізацію та збереження національно-культурної ідентичності угорської громади краю. Методологія дослідження базується на комплексному підході, що поєднує методи статистичного аналізу, порівняльно-аналітичні методи, а також узагальнення практики міжнародної допомоги в регіонах з подібними соціально-економічними умовами. У процесі дослідження використано офіційні звіти державних і місцевих органів влади, публікації міжнародних донорських організацій, а*

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

також результати польових опитувань та регіонального моніторингу. Основні результати вказують на те, що зовнішня підтримка, зокрема угорське фінансування освітніх, соціальних, культурних та економічних ініціатив, справила позитивний вплив на функціонування громад, зменшення еміграційних настроїв, підтримку підприємництва та покращення інфраструктури.

У висновках зроблено наголос на необхідності стратегічної інтеграції зовнішніх джерел фінансування у довгострокову політику розвитку регіону, активізації транскордонної співпраці на рівні місцевих громад та інституалізації форм партнерства між державними і недержавними структурами.

Ключові слова: *зовнішнє фінансування, угорська допомога, соціально-економічний розвиток, Закарпаття, транскордонна співпраця, воєнний стан, етнічні громади.*

The impact of Hungarian sources of financing on the socio-economic development of Transcarpathia in the current conditions of martial law

Oros Ildiko

PhD, associate professor, president, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 92002, Ukraine, Beregovo, Kossuth sqr., 6,

<https://orcid.org/0000-0001-7300-9362>

Bacho Robert

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting and Auditing, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 92002, Ukraine, Beregovo, Kossuth sqr., 6

<https://orcid.org/0000-0002-5957-7571>

Loskorikh Gabriella

PhD in Economics, associate professor, deputy head of the Department of Accounting and Auditing, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 92002, Ukraine, Beregovo, Kossuth sqr., 6,
<https://orcid.org/0000-0002-5402-7220>

Pataki Gabor

Senior Lecturer at the Department of Accounting and Auditing, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 92002, Ukraine, Beregovo, Kossuth sqr., 6;
PhD student at the Doctoral School of Management and Business, University of Debrecen, Debrecen,
<https://orcid.org/0000-0001-6761-7732>

Perchi Oxana

Senior Lecturer at the Department of Accounting and Auditing, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 92002, Ukraine, Beregovo, Kossuth sqr., 6;
<https://orcid.org/0000-0003-4514-721X>

Abstract. *The purpose of the study is to explore the current state and features of the socio-economic development of the Zakarpattia region under martial law, with a specific focus on the role of external financial support provided by the European Union and Hungary. The research emphasizes how external financial inflows contribute to preserving entrepreneurial potential, supporting employment, modernizing infrastructure, and maintaining the national and cultural identity of the Hungarian minority. The methodology of the research combines statistical analysis, comparative-analytical approaches, and generalization of international aid*

practices in regions with similar socio-economic conditions. The study is based on official reports from national and local authorities, publications of international donor organizations, and the results of field surveys and regional monitoring. The main findings show that foreign assistance, particularly Hungarian funding for educational, social, cultural, and economic initiatives, has had a significant positive impact on community functioning, mitigation of emigration tendencies, support for entrepreneurship, and infrastructure improvements. In conclusion, the study stresses the importance of strategic integration of external financial resources into the long-term development policy of the region, the activation of cross-border cooperation at the community level, and institutionalization of partnerships between state and non-state actors.

Keywords: *external financing, Hungarian assistance, socio-economic development, Transcarpathia, cross-border cooperation, martial law, ethnic communities.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах повномасштабної військової агресії проти України особливої актуальності набувають дослідження, що стосуються зовнішніх фінансових джерел підтримки регіонів, які знаходяться в прикордонних зонах. Закарпатська область, як багатонаціональний регіон із значною часткою угорськомовного населення, протягом останнього десятиліття була об'єктом системної фінансової допомоги з боку Угорщини, що реалізувалася через державні, церковні та громадські канали. У контексті сучасного воєнного стану така підтримка не лише зберігається, а й трансформується відповідно до нових потреб і викликів.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю оцінити масштаби, форми та результати зовнішньої фінансової участі у відновленні й розвитку

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

прикордонного регіону, зокрема в умовах обмежених державних ресурсів, високої соціальної вразливості та загостреного міжнародного контексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі посилено вивчається вплив зовнішніх джерел фінансування на регіональний економічний розвиток.

У дослідженні Лесман С. [14] розкрито складний взаємозв'язок між припливом іноземних джерел фінансування та регіональною нерівністю в економіках різного рівня розвитку. У дослідженні Ціця С. та Марінеску С. [10] представлено всебічний бібліометричний аналіз наукових праць, присвячених взаємозв'язку між іноземними джерелами інвестування та економічним зростанням. Особлива увага у роботі приділяється динаміці публікаційної активності за регіонами та еволюції методологічних підходів. Ліу Ю, Хуанг А. та Ма Дж. [15] в своїй праці дослідили роль іноземних джерел у стимулюванні інноваційної активності та економічного розвитку на рівні регіонів. У своїй праці Петрескі М. та Ольчик М. [16] оцінили вплив потоків прямих іноземних інвестицій на регіональну зайнятість у країнах-членах ЄС, застосовуючи динамічні та просторові економетричні моделі. У контексті Закарпаття поточне дослідження демонструє, що стимулювання конкретних секторів інвестицій може активізувати локальну трудову динаміку. При цьому залучення інвестицій у високотехнологічні напрямки краще поєднувати з програмами зростання доданої вартості. У дослідженні Фарук Х. [12] аналізується вплив низки детермінант на обсяг іноземних джерел фінансування у країнах Південно-Східної Азії за допомогою панельних даних за 2000–2020 роки. Автор використовує економетричні моделі фіксованих і випадкових ефектів для виявлення ключових чинників, які впливають на інтенсивність надходження ІІІ у регіон. Ключовим висновком дослідження є те, що найбільший позитивний вплив на ІІІ справляють політична стабільність та низький рівень корупції, тоді як високі податкові ставки та

слабка інфраструктура знижують інвестиційну привабливість. Ці висновки можуть бути екстрапольовані на інші регіони, зокрема для дослідження впливу зовнішнього фінансування на менш розвинуті прикордонні регіони, як-от Закарпаття в умовах воєнного стану.

У розділі колективної монографії "Kleinstadtforschung. Interdisziplinäre Perspektiven" німецькі науковці Хессе М., Старке Т. та Менгс С. [13] провели емпіричний аналіз політики фінансового вирівнювання малих міст у трьох федеральних землях Східної Німеччини. Вони доводять, що малі міста виконують не лише локальні, а й регіональні функції, такі як забезпечення базовими послугами, логістична підтримка та міжмуніципальне з'єднання інфраструктур.

Питання фінансування економіки Закарпаття з боку Угорщини привертає дедалі більшу увагу наукової спільноти у світлі загострення етнополітичних та міждержавних дискурсів у Центрально-Східній Європі. У статті Балог П. та Коваль К. [8] аналізується політико-інституційне обґрунтування безпекового дискурсу навколо угорської меншини в Україні. Автори вказують, що фінансова допомога з боку Будапешта не лише сприяє збереженню культурної ідентичності, але й стає предметом міжнародних дебатів щодо зовнішньополітичного впливу Угорщини. У центрі дослідження — транснаціональні механізми підтримки освіти, медіа, інфраструктури та економіки, які мають ознаки державного патронату. У дослідженнях Бачо Р. та Потокі Г. [1] узагальнено обсяги фінансування в межах Програми економічного розвитку ім. Егана Еде. Аналітичні матеріали підтверджують масштабність програми: понад 6300 підтриманих проєктів і близько 15 мільярдів форинтів упродовж 2016–2020 років. Особливий акцент зроблено на адресність підтримки мікро- і малих підприємств у сфері агробізнесу та туризму, що свідчить про цілеспрямовану модель локального розвитку. Інша праця [8], присвячена «етнічному капіталу» як географічному феномену,

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

вивчає територіальний розподіл отримувачів угорських дотацій у межах Закарпаття. Авторка вводить поняття «етноорієнтованого економічного простору», в якому пріоритетність фінансування визначалася не лише економічною доцільністю, але й етнокультурними характеристиками громад. Дослідження спирається на емпіричну базу грантів, виданих за програмою Егена Еде, та анкетні опитування бенефіціарів.

Таким чином, результати вищезазначених досліджень свідчать про те, що угорські джерела фінансування виступають системною складовою соціально-економічного життя Закарпаття. Їх роль значно посилилася в умовах повномасштабної війни, особливо з огляду на обмеженість централізованої фінансової підтримки регіону в силу фокусування фінансових ресурсів на забезпечення обороноздатності держави.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В той же час наразі відсутні науково обгрунтовані результати досліджень ролі угорських джерел фінансування соціально-економічного розвитку Закарпатської області в умовах воєнного стану в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є оцінка впливу угорських джерел фінансування на соціально-економічний розвиток Закарпаття в умовах воєнного стану в Україні. Завданнями статті є: представлення загальної ситуації стосовно надходження угорських джерел фінансування в Закарпатську область за 2021-2024 рр.; оцінка їх розміщення в області за напрямками; оцінка впливу даних джерел на наповнення бюджетів всіх рівнів; підтвердження бюджетоутворюючої ролі угорських джерел фінансування на бюджет Березівської ОТГ та посиленні його самодостатності через здатність покривати останнім різні видатки бюджету саме завдяки надходженням коштів від податків і зборів установ, що фінансуються Угорщиною.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. У період 2019–2024 років Закарпаття отримувало суттєву фінансову допомогу з боку Угорщини. Ця підтримка надходила з різних джерел: з одного боку — через національно-політичні та економічні програми розвитку угорської держави, з іншого — у формі пожертв від громадських благодійних організацій і церковних інституцій.

Основну частину допомоги фінансувала угорська держава, насамперед через акціонерне товариство «Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.» (BGA) [9], яке є головним державним донором для угорських громад за кордоном. У період 2011–2021 років через програми BGA на Закарпаття було спрямовано приблизно 115 мільйонів євро (приблизно 5,1 млрд. грн). Крім того, діяли окремі державні програми, зокрема Закарпатський соціальний пакет (із 2015 року, з 2024 року — під назвою «Програма Ілони Зріні»), Програма економічного розвитку Закарпаття імені Егана Еде, а також індивідуальні урядові рішення (наприклад, підтримка великих інвестицій).

За досліджуваний період було: відремонтовано та модернізовано 40 амбулаторій у 40 населених пунктах 5 районів області вартістю 46,8 млн. грн.; реконструйовано 14 шкіл у 11 населених пунктах 5 районів Закарпаття на суму 887,7 млн. грн. Також у межах програми «Східного партнерства» (2012–2022 рр.) було модернізовано 126 різних закладів у 82 населених пунктах 6 районів регіону на суму 117,9 млн. грн. Внаслідок введення воєнного стану постала необхідність будівництва сховищ у закладах освіти і Угорщиною було виділено 32 млн. грн. для створення 38 таких сховищ у 27 населених пунктах області. В той же час в рамках програми «розвиток дитячих садків Карпатського басейну» за посередництва Закарпатського угорськомовного педагогічного товариства (ЗУПТ) з 2017 по 2024 рр. на Закарпатті отримало фінансову підтримку 110 дитячих садків та навчально-виховних комплексів. Основна частина підтримки була спрямована на відновлення та модернізацію

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

закладів. Так, за програмою розвитку дитячих садків було проведено повний або частковий ремонт у 75 комунальних навчальних закладах (заміна покрівлі та вікон, утеплення фасадів, модернізація системи опалення, водопостачання та водовідведення, електромереж, заміна обладнання). 70 дошкільних закладів отримали нові меблі та кухонне обладнання, 110 садочків сучасне технічне обладнання (ноутбуки, проектори та багатофункціональні принтери) та 20 закладів альтанки та дитячі майданчики, а також інші технічні обладнання (пральна машина, холодильник, пилосос тощо). За програмою Товариство придбало нерухомості, та провело реконструкцію будівель під дитячий навчальний заклад у 9 населених пунктах: Ділове (Рахівський р-н), Солотвино (Тячівський р-н), Бакош, (Берегівський р-н), Нижній Коропець, (Мукчівський р-н), Середнє, Минай, Голмок, Малі Геївці, Великий Березний (Ужгородський р-н). У цих населених пунктах після кількох десятиліть могло відновитися навчання угорською мовою завдяки приватного закладу Гімназія ім. П. Каталін Франгепан. Проведену повну реконструкцію берегівського базового дошкільного підрозділу, та початкової школи «Кіральгаза» приватного закладу Гімназія ім. П. Каталін Франгепан. Як нова інвестиція в Булчу (околиця м. Берегове), та в с. Есені (Ужгородський р-н), збудовані нові дошкільні навчальні заклади. В рамках програми на придбання нерухомості та ремонтні роботи витрачено всього – 320 млн. грн, на заміну дитячих меблів кухонного та технічного обладнання – 25,2 млн. грн, на технічне обладнання – 26,3 млн. грн.

Таким чином, Угорщина фінансувала з державного бюджету проекти, спрямовані на збереження та розвиток громад Закарпаття — від освіти до економічного розвитку. Допомогу також надавали численні угорські благодійні та громадські організації. Особливо активізувалась ця діяльність після початку російсько-української війни у 2022 році. Зокрема, Угорська екуменічна служба допомоги, Угорська Мальтійська служба милосердя,

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Католицький Карітас та Реформатська служба милосердя реалізували гуманітарні програми на Закарпатті. Наприклад, Екуменічна служба допомоги створила логістичний центр у місті Берегове, забезпечуючи харчами, побутовими речами та генераторами сотні притулків для біженців і населені пункти поблизу фронту.

Угорські церкви та релігійні організації також відігравали роль у допомозі Закарпаттю. Наприклад, за рахунок церковних фондів фінансувалися літні табори для дітей і реконструкція храмів. Завдяки пожертвам Католицької та Реформатської церков було реалізовано низку громадських ініціатив. Зокрема, Реформатська служба милосердя організувала кухні для потребуючих у 26 населених пунктах Закарпаття, де щотижня гаряче харчування отримують 1118 осіб.

Угорські програми допомоги на Закарпатті були спрямовані на конкретні сфери, зокрема: освіту, соціальне забезпечення, охорону здоров'я, інфраструктуру та економічний розвиток. Наймасштабнішою програмою був щорічно оголошуваний Соціальний пакет Закарпаття (із 2024 року — під назвою Програма Ілони Зріні), в межах якого угорські викладачі та вихователі отримували, одноразові надбавки до зарплати. Ці кошти покривали виплати для вчителів, вихователів та шкільного персоналу, що допомагало зберігати систему освіти в умовах труднощів. Окрім того, угорський уряд підтримував розбудову мережі угорськомовних навчальних закладів. Важливою є також програма «Навчання рідною мовою на Батьківщині», яка передбачає підтримку для кожної дитини, яка навчається на угорській мові. У 2023 році, у відповідь на війну, ця підтримка на Закарпатті була підвищена до 100 000 форинтів (близько 10 тис. грн.), що більш ніж утричі перевищувало попередній розмір виплат.

У межах соціальних програм угорська держава допомагала покращити добробут жителів громади Закарпаття. Згаданий раніше Соціальний пакет

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

надавав одноразову допомогу не лише освітянам, а й працівникам соціальної сфери, культури, журналістам, бібліотекарям, акторам, тощо. Це були переважно додаткові виплати до зарплати, які мали компенсувати низький рівень доходів в Україні для працівників сфери культури. Через війну у 2022 році була введена окрема програма харчування дітей. Окрім того, надавалась допомога переселенцям, які проходили через Закарпаття: за кошти громадянської підтримки забезпечувались паливо, одяг, медикаменти, тимчасове житло. У 2022 році в межах всеугорської акції «Міст для Закарпаття» було зібрано понад 1,3 млрд форинтів (117,8 млн. грн.) допомоги нужденним. Цю кампанію координувала Угорська екуменічна служба допомоги (більшість підтримки була у натуральній формі, а не грошовій).

Медична підтримка також була частиною Закарпатського соціального пакета. Угорський уряд надавав доплати до зарплат для лікарів, медсестер та медичних працівників, які надавали допомогу угорською мовою в регіоні. Це мало на меті як матеріальне заохочення, так і стимул залишатися працювати на місці попри складні умови. Крім того, угорська держава та громадські організації надавали цільову допомогу в натуральній формі: з початку 2020-х років на Закарпаття неодноразово надходили швидкі допомоги, лікарняні ліжка, медичне обладнання. Наприклад, у 2022 році Угорська реформатська служба допомоги передала лікарням обладнання та пакети медикаментів для закладів, які зазнали великого навантаження через війну. Під час пандемії COVID-19 (2020–2021) Угорщина надала Україні, зокрема Закарпаттю, вакцини та засоби індивідуального захисту, сприяючи боротьбі з вірусом. З початку війни угорські медичні установи приймали поранених і хворих закарпатців — це вже належить до сфери гуманітарної допомоги, а не внутрішньої підтримки Закарпаття.

Слід також зазначити, що Угорська Екуменічна Служба (Magyar Ökumenikus Segélyszervezet) впродовж 2022–2024 років активно долучалася до

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

гуманітарної підтримки України. Так за цей період всього надала підтримки за різними статтями допомоги на загальну суму: 4,09 млрд. форинтів (близько 400 млн. грн), з яких у 2024 році було виділено 1,36 млрд. форинтів (149,6 млн. грн.). За 2022-2024 рр. було проведено відновлювальні роботи пошкоджених лікарень та амбулаторій, будівництво сховищ, роздано 2387 тон гуманітарної допомоги в натуральному вигляді для 832 006 постраждалих осіб у всіх регіонах України [17]. На Закарпатті за сприяння даної організації було побудовано два дитячих садків у Берегові та Холмцях (Ужгородський район) загальною вартістю 61,25 млн. грн. та 2 будинки матері та дитини у межах підтримки ініціативи Олени Зеленської.

Водночас, слід зауважити, що угорські джерела фінансування надходили в Україну через офіційні канали, що передбачає проведення повного розрахунку зобов'язань перед державою в частині сплати податків і зборів. На основі інформації з відкритих джерел авторами було розраховано суми різних видів соціальних виплат, здійснених з угорських джерел на Закарпатті за 2021-2024 рр., а також розраховано їх бюджетоутворюючий вплив на бюджети різних рівнів (табл. 1).

Таблиця 1

Здійснені з угорських джерел фінансування соціальні виплати населенню Закарпаття та їх бюджетоутворюючий вплив у 2021-2024 рр.*

Категорія підтримки	Роки				Зміна 2024/2021	
	2021	2022	2023	2024	Абс.	%
Надбавки до зарплат педагогам (які викладають угорською мовою), тис. грн.	94660,7	136817,4	155494,5	164913,0	70252,3	74,2
Харчування дітей (дошкільнята / початкові класи – єдина підтримка за дитину), тис. грн.	16227,5	13245,5	15549,5	16491,3	263,8	1,6
Соціальна підтримка Закарпаттю (соціальні та гуманітарні допомоги), тис. грн.	2704,6	3141,2	3731,9	3298,3	593,7	22,0

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Програма «Навчання угорською мовою на Батьківщині» – освітня підтримка для учнів, тис. грн.	30652,0	29667,0	172287,9	181074,5	150422,4	490,7
Програма «Навчання угорською мовою на Батьківщині» – підтримка студентам вищих навчальних закладів, тис. грн.	1622,8	1570,6	9951,6	9784,8	8162,1	503,0
Надбавки до зарплат працівникам охорони здоров'я, тис. грн.	36061,2	44186,4	51831,5	54971,0	18909,8	52,4
Надбавки до зарплат викладачам мистецьких шкіл, тис. грн.	4056,9	4834,0	5701,5	6046,8	1989,9	49,1
Всього виплат на Закарпатті, тис. грн.	185985,7	233462,2	414548,3	436579,7	250594,0	134,7
Сплачено ПДФО у бюджеті всіх рівнів, тис. грн.	33477,4	42023,2	74618,7	78584,3	45106,9	134,7
Сплачено військового збору, тис. грн.	2789,8	3501,9	6218,2	6548,7	3758,9	134,7
ПДФО консолідованого (зведеного) бюджету Закарпаття (без урахування ПДФО військовослужбовців), млн. грн.	3638,86	4125,5	4528,5	5438,7	1799,8	49,5
Частка сплачених ПДФО у зведений бюджет Закарпаття за угорськими джерелами фінансування, %	0,9	1,0	1,6	1,4	+0,5	

* Складено та розраховано авторами на основі: [2; 7; 9].

З даних вище наведеної таблиці випливає, що за період 2021-2024 роки на Закарпаття було направлено 1270,6 млн. грн. фінансової підтримки з яких було сплачено до бюджетів всіх рівнів 247,8 млн. грн. За цей період обсяг фінансування та обсяг сплати податків і зборів зріс на 134,7%. Частка сплаченого ПДФО до консолідованого бюджету Закарпатської області зросла з 0,9% у 2021 р. до 1,4% у 2024 р., що свідчить про бюджетоутворюючий характер цих ресурсів і сталість їх надходжень з динамікою щорічного зростання цих сум.

Слід зазначити, що угорські джерела фінансування соціально-економічної сфери Закарпаття здійснювали також суттєвий позитивний внесок у посиленні фінансової самодостатності місцевих громад та мали прямий вплив на поповнення бюджетів всіх рівнів в Україні – податок на додану вартість з придбання сировини та матеріалів при будівництві та

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

реконструкції інфраструктурних об'єктів області (20%) спрямовувався у загальнодержавний бюджет України, відповідно з виділених громадянам фінансових допомог було сплачено 1,5% військового збору (з 2025 року вже 5%) у загальнодержавний бюджет, окрім того до 2021 року 60% (а з 2022 року 64%) із сум сплачених сум з податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) направлялися у місцеві бюджети об'єднаних територіальних громад (ОТГ), 15 % - у обласний бюджет Закарпатської області, а 25% (з 2022 року - 21%) – у загальнодержавний бюджет України. Окрім того сплачується також Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) у Пенсійний фонд України у розмірі 22%.

Слід також зазначити, що в м. Берегово функціонує заклад вищої освіти (ЗВО) приватної форми власності «Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II» (ЗУІ), діяльність якого фінансується за рахунок фінансових вливань з Угорщини. Він є одним з найбільших ЗВО приватної власності в Закарпатській області і є бюджетоутворюючим суб'єктом господарювання в м. Берегово. Даний ЗВО є також засновником і утримувачем широкої мережі освітніх закладів, які являються базою педагогічної практики (дошкільних закладів приватної гімназії імені Переніне Франгепан Каталін, Закарпатського угорського ліцею, закладу професійної освіти «Еган Еде») і сплачуючи податки і збори, суттєво долучається до наповнення бюджету м. Берегово, через що дозволяє підтримувати фінансову стабільність та функціонування муніципалітету із виконання програм фінансування сфери освіти та культури.

У табл. 2 розміщено інформацію стосовно сплачених ЗВО податків та інших платежів у бюджети різних рівнів.

Динаміка сплачених податків та інших платежів у бюджеті всіх рівнів України інституційною структурою Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II в у 2021-2024 рр., тис. грн.*

Показники	Роки				Зміна 2024/2021	
	2021	2022	2023	2024	Абс.	%
ПДФО	32948,7	34933,6	34638,1	43090,2	10141,5	30,8
Військовий збір	2746,3	2915,5	2887,1	4820,4	2074,2	75,5
ЄСВ	34161,4	35982,5	35545,9	44253,7	10092,3	29,5
Земельний податок	506,1	764,5	1100,4	1257,0	750,9	148,4
Податок на нерухоме майно	117,7	178,4	164,1	217,4	99,7	84,7
Орендна плата за користування нерухомим майном	1420,8	630,3	783,5	635,7	-785,1	-55,3
Всього сплачено в бюджеті всіх рівнів	71901,0	75404,8	75119,1	94274,4	22373,4	31,1

* Складено та розраховано авторами на основі даних ЗУІ.

За період повномасштабного вторгнення РФ в Україну сума сплачених податків та інших платежів у бюджеті різних рівнів зросла на 31,1%, що на 22,3 млн. грн. більше показника 2021 року. Так, на 30,8% зросла сума сплаченого ПДФО, на 75,5% - військового збору, ЄСВ – на 29,5%, земельного податку – на 148,4%, податку на нерухоме майно – на 84,7%. Скорочення на 55,3% відбулося лише в частині сплати орендної плати за користуванням нерухомим майном внаслідок відмови ЗВО від використання певної частини орендованого майна. Часка ПДФО та ЄСВ є найбільшою у структурі сплачених податків і зборів до бюджетів всіх рівнів: частка ПДФО за досліджуваний період коливалася на рівні 45,7%-46,3%, а ЄСВ – 46,9%-47,7%. Така позитивна динаміка росту сплачених податків є результатом не тільки збереження, але й росту зайнятих осіб в структурі підтримуваних ЗУІ закладів.

Особливу вагу слід приділити ролі інституційної структури ЗУІ у підтримці та наповненні бюджету Берегівської ОТГ в умовах воєнного стану – ЗУІ є бюджетоутворюючим суб'єктом громади, є найбільшим платником

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

податку ОТГ). У табл. 3 розміщено інформацію стосовно наповнення бюджету Берегівської інституційною структурою Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

Таблиця 3

Динаміка сплати податків і зборів та інших платежів інституційною структурою Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II у бюджет Берегівської ОТГ за період 2021-2024 рр.*

Показники	Роки				Зміна 2024/2021	
	2021	2022	2023	2024	Абс.	%
ПДФО	19769,2	22357,5	22168,4	27577,7	7808,5	39,5
Земельний податок	506,1	764,5	1100,4	1257,0	750,9	148,4
Податок на нерухоме майно	117,7	178,4	164,1	217,4	99,7	84,7
Орендна плата за користування нерухомим майном	1420,8	45,1	7,8	5,5	-1415,3	-99,6
Всього	21813,9	23345,5	23440,6	29057,6	7243,8	33,2

* Складено та розраховано авторами на основі даних ЗУІ та Берегівської ОТГ[3-6].

За аналізований період загальна сума сплачених податків і зборів у бюджет Берегівської ОТГ зросла на 7,2 млн. грн. (+33,2%), в т.ч. приріст плаченого ПДФО зросло на 7,8 млн. грн.(+39,5%), земельного податку на 750,9 тис. грн.(+148,4%), податку на нерухоме майно – 99,7 тис. грн.(+84,7%). Лише у статті «орендна плата за користування нерухомим майном» спостерігається суттєве скорочення (-99,6%) в силу об’єктивності відмови ЗУІ від користування муніципальним майном ОТГ. У структурі сплачених податків і зборів та інших платежів до бюджету ОТГ найбільшу частку складає ПДФО, частка якого складала 90,6%, 95,8%, 94,6% та 94,9% у 2021-2024 рр.

Для встановлення місця інституційної структури ЗУІ і забезпеченні фінансової самодостатності Берегівської ОТГ доречно порівняти сплачені у її бюджет суми з відповідними статтями доходів бюджету (табл. 4).

Результати розрахунків впливу сплачених інституційною структурою ЗУІ податків, зборів та інших платежів на доходи бюджету Берегівської ОТГ у 2021-2024 рр.*

Показники	Роки				Зміна 2024/2021	
	2021	2022	2023	2024	Абс.	%
Сплачено сум ПДФО в бюджет Берегівської ОТГ, тис. грн.	126533,9	196097,0	200231,7	184829,0	58295,1	46,1
Сплачено інституційними структурами ЗУІ сум ПДФО в бюджет Берегівської ОТГ, тис. грн.	19769,2	22357,5	22168,4	27577,7	7808,5	39,5
Частка сплачених інституційними структурами ЗУІ сум ПДФО в структурі сплати ПДФ бюджету Берегівської ОТГ, %	15,6	11,4	11,1	14,9	-0,7	-
Всього податкових надходжень в бюджеті Берегівської ОТГ, тис. грн.	200595,4	265288,8	291040,9	299531,9	98936,5	49,3
Податки, сплачені інституційними структурами ЗУІ в бюджет Берегівської ОТГ, тис. грн.	21813,9	23345,5	23440,6	29057,6	7243,8	33,2
Частка податків інституційних структур ЗУІ у податкових надходженнях бюджету Берегівської ОТГ, %	10,9	8,8	8,1	9,7	-1,2	-
Всього податкові та неподаткові надходження бюджету Берегівської ОТГ, тис. грн.	208815,8	271457,4	297842,1	305462,2	96646,4	46,3
Сплачені податки та інші платежі інституційними структурами ЗУІ в бюджет Берегівської ОТГ, тис. грн.	21813,9	23345,5	23440,6	29057,6	7243,8	33,2
Частка сплачених податків та інших платежів інституційними структурами ЗУІ в податкових та неподаткових надходженнях бюджету Берегівської ОТГ, %	10,4	8,6	7,9	9,5	-0,9	-

* Складено та розраховано авторами на основі даних ЗУІ та Берегівської ОТГ [3-6].

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

На основі проведених розрахунків доходимо висновку, що у загальній сумі сплачених податків у бюджет у вигляді ПДФО, частка внеску інституційної структури ЗУІ за період воєнного стану постійно зростає: з 11,4% у 2022 році, до 14,9% у 2024 р. В той же час у структурі податкових надходжень Берегівської ОТГ інституційна структура ЗУІ долучилася до даної статті бюджету у 2022 р. на 8,8%, а у 2024 р. – на 9,7%, що свідчить про позитивну динаміку впливу діяльності ЗУІ на наповнення бюджету ОТГ та забезпечення фінансової самодостатності Берегівської територіальної громади. Якщо розглядати загальні суми сплачених ЗУІ податків та інших платежів у структурі всіх податкових та неподаткових надходженнях Берегівської ОТГ, то за період 2023-2024 рр. констатується позитивна динаміка, і частку ЗУІ на кінець досліджуваного періоду сягає 9,5%. За результатами аналізу вкотре підтверджується важливий бюджетоутворюючий статус ЗУІ у м. Берегово, що в разі перевищує аналогічний показник інших важливих платників податків в області. Так, згідно з відкритими даними у 2023 році до найбільших платників ПДФО у м. Берегово [3-6] входить ЗУІ (22168,4 тис. грн.), ТОВ "Берег-Кабель Гмбх» (4642,5 тис.грн.), ТОВ «Укран Абітекс» (4290,6 тис. грн.), УЕСД (4624,9 тис. грн.), ТОВ «Берегівське ХПП» (2366,9 тис. грн.) та УАП ТОВ «Фішер- Мукачево» (2188,9 тис. грн.). Сума сплаченого ПДФО у 2023 р. інституційною структурою ЗУІ в 4,8 рази перевищує сплату аналогічного податку ТОВ "Берег-Кабель Гмбх», у 5,2 рази більше ТОВ «Укран Абітекс», у 4,8 рази більше УЕСД, у 9,3 рази ТОВ «Берегівське ХПП», у 10,1 рази більше УАП ТОВ «Фішер-Мукачево». Фактично інституційна структура ЗУІ одна сплачує даного податку стільки, скільки 5 суб'єктів господарювання-лідерів у Берегівській ОТГ. В цілому, у 2023 році самою інституційною структурою ЗУІ сплачено більше ПДФО, ніж всіма іншими великими платниками цього податку в Берегові – 22168,4 тис. грн. проти 17032,2 тис. грн.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Окремої уваги заслугою процес фінансування видатків місцевого бюджету Берегівської ОТГ за рахунок власних джерел їх покриття. Адже свідомо та цілеспрямована політика своєчасної сплати податків і зборів та інших платежів у бюджет Берегівської ОТГ є запорукою стабільного функціонування сфери управління, освіти, соціального забезпечення тощо. Тому доречним є співставлення сплачених інституційною структурою ЗУІ податків та інших платежів у бюджет Берегівської ОТГ з статтями видатків бюджету та встановлення рівня їх покриття (табл. 5).

Таблиця 5

Динаміка покриття основних статей видатків бюджету Берегівської ОТГ сплаченими податками, зборами та іншими платежами інституційною структурою ЗУІ у 2021-2024 рр.*

Показники	Роки				Зміна 2024/2021	
	2021	2022	2023	2024	Абс.	%
Сплачено ЗУІ податків та інших платежів, тис. грн.	21813,9	23345,5	23440,6	29057,6	7243,8	33,2
Видатки на освіту (без трансфертів з бюджетів інших рівнів), тис. грн.	141851,9	143922,2	208674,2	183512,3	41660,4	29,4
Покриття ЗУІ видатків на освіту (без трансфертів з бюджетів інших рівнів), %	15,4	16,2	11,2	15,8	+0,5	-
Видатки на охорону здоров'я, тис. грн.	7474,9	9219,1	10402,1	12926,1	5451,2	72,9
Покриття ЗУІ видатків на охорону здоров'я, %	291,8	253,2	225,3	224,8	-67,0	
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, тис. грн.	9853,3**	11058,7	24909,2	19591,9	9738,6	98,8
Покриття ЗУІ видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, %	221,4	211,1	94,1	148,3	-73,1	-
Видатки на утримання закладів культури і мистецтва, тис. грн.	6265,2	7732,9	12142,8	11342,4	5077,2	81,0
Покриття ЗУІ видатків на культуру і мистецтво, %	348,2	301,9	193,0	256,2	-92,0	-
Видатки на фізичну культуру і спорт, тис. грн.	2161,8	1980,3	2518,1	2748,6	586,8	27,1
Покриття ЗУІ видатків на фізичну культуру і спорт, %	1009,1	1178,9	930,9	1057,2	48,1	-

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Видатки на охорону здоров'я, культура та мистецтво, а також на фізичну культуру та спорт, тис. грн.	15901,9	18932,3	25063	27017,1	11115,2	69,9
Покриття ЗУІ сукупних видатків на охорону здоров'я, культуру та мистецтво, а також на фізичну культуру та спорт, %	137,2	123,3	93,5	107,6	-29,6	-

* Складено та розраховано авторами на основі даних ЗУІ та Берегівської ОТГ [3-6].

** Без врахування видатків програми «Реконстр. Берегівського будинку культури».

Проведені авторами розрахунки дають можливість зробити представлення стосовно здатності покривати важливі соціально-орієнтовані видатки з бюджету Берегівської ОТГ за рахунок сплачених інституційною структурою ЗУІ податків, зборів та інших платежів. Так, за досліджуваний період 2021-2024 рр. здійснені ЗУІ платежі дозволяють покривати 15-16% видатків на освіту Берегівської ОТГ, або якщо розглядати в контексті покриття сукупних видатків на охорону здоров'я, культуру та мистецтво, а також на фізичну культуру та спорт, то всі ці три статті видатків бюджету в повній мірі покриваються за рахунок сплачених ЗУІ коштів. Таким чином ЗУІ долучається до забезпечення фінансової самодостатності Берегівської громади та слугує основою функціонування соціальної та освітньої сфери даної громади.

Висновки. Отримані результати дозволяють констатувати, що угорські джерела фінансових ресурсів, що спрямовані на соціально-економічну сферу Закарпаття в умовах воєнного стану є постійними і динамічно зростаючими, дозволяють покращити матеріальний стан різних верств населення області, що працюють у різних сферах діяльності (освіта, культура, фізичне виховання та спорт, соціальне забезпечення) цим самим допомогти їм залишитися в області. Водночас, дані суми фінансової підтримки, через надходження їх через офіційні канали, здійснюють бюджетоутворюючий вплив на бюджети різних рівнів, особливо долучаючись до підвищення самодостатності місцевих

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

бюджетів ОТГ, що й було підтверджено на прикладі функціонування Берегівської ОТГ.

Список використаних джерел

1. Бачо Роберт, Потокі Габор. Порівняльний аналіз соціально-економічного становища Закарпаття в умовах сучасних викликів і перспектив майбутнього розвитку: монографія. Берегове: ЗУІ імені Ференца Ракоці II. 2024. 308 с. URL: https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/4582/10/Bacso_R_Pataki_G_Karpat_tars_gazd_helyz_elektronnyi_analoh_2024.pdf
2. Дані Консолідованого (зведеного) бюджету Закарпатської області за 2021-2024 роки. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0700000000/local-incomes>
3. Звіт про виконання бюджету Берегівської міської територіальної громади за 2021 рік. URL: https://rada.info/upload/users_files/04053683/845795c78be6cf2f8e44b6aeefe915ba.zip
4. Звіт про виконання бюджету Берегівської міської територіальної громади за 2022 рік. URL: https://rada.info/upload/users_files/04053683/d3a7adfabfb7a6cfa7547830d89aa077.zip
5. Звіт про виконання бюджету Берегівської міської територіальної громади за 2023 рік. URL: https://rada.info/upload/users_files/04053683/1c476b251651c17bb9f9914d0a45b2e1.zip
6. Звіт про виконання бюджету Берегівської міської територіальної громади за 2024 рік. URL: https://rada.info/upload/users_files/04053683/3934a4489efaac2e16afd910751e9f77.zip
7. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період) у 2021-2024 роках. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls

8. Balogh, Péter, Kovály, Katalin. Small but Salient: The Securitization of Ukraine's Ethnic Hungarian Minority. *Nationalities Papers*, vol. 53, №4, 2024. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/small-but-salient-the-securitization-of-ukraines-ethnic-hungarian-minority/AA2A44B1DAC15AB7B5C1C92175DA947F>
9. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. határozatai. URL: <https://bgazrt.hu/tamogatasok/bizottsagi-hatarozatok/>
10. Cicea, C., & Marinescu, C. Bibliometric analysis of foreign direct investment and economic growth relationship: A research agenda. *Journal of Business Economics and Management*. 2021. 22(2) 445-466. URL: <https://doi.org/10.3846/jbem.2020.14018>
11. Erőss Á., Kovály K., Tátrai P. Exodus of the Hungarian minority from Ukraine? War-induced ethnic dynamics in the Ukrainian-Hungarian border region. In: Muratova E., Zasanska N. (Eds.), *Minorities at War: Cultural Identity and Resilience in Ukraine*. London: Routledge. 2024. p. 221–238. <http://dx.doi.org/10.4324/9781003470601-15>
12. Farooq, U. Foreign Financial Support and Corporate R&D Investments: New Panel Data Evidence. *Transnational Corporations Review*. 2023. 15(4). 13–21. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1925209923000578?via%3Dihub>
13. Hesse M., Starke T., Mengs C. Zwischen Gießkanne und regionalem Anker: Empirische Ergebnisse zur finanziellen Förderung von Kleinstädten // *Kleinstadtforschung. Interdisziplinäre Perspektiven : Sammelband / Hrsg. von N. Gribat, B. Ülker, S. Weidner, B. Weyrauch, J. Ribbeck-Lampel*. Bielefeld : Transcript Verlag. 2022. p. 99-120. URL: <https://doi.org/10.14361/9783839465080-006>

14. Lessmann, C.. Foreign direct investment and regional inequality: A panel data analysis. China Economic Review, 2013. 24(C). 129-149. URL: <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2012.12.001>
15. Liu Yushi, Huang Aiping, Ma Jingyu. Regional innovation and economic growth: The role of foreign direct investment. China Economic Journal. 2025. Vol. 15, Issue 1. p. 23-37. URL: <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2012.12.001>.
16. Petreski, M., & Olczyk, M.. Foreign Direct Investment and Job Creation in EU Regions. arXiv (econ.GN). 2025. URL: <https://arxiv.org/abs/2503.23999>
17. 3 years of assistance on report – HIA in Ukraine. URL: https://segelyszervezet.hu/app/uploads/2025/02/HIA25_Ukran_3eves_A4_EN_web.pdf